

מסורת הש"ס

(א) [כריתות כה] זכחים ד':
 ח: ב"ק סד, ג' (ב) [סס]
 (ג) [פסחים ג, ושי"ג]
 (ד) ע"ז לג, [ע"ש גס בתוס']
 ד"ה אין לו דכחו בשם ר"י
 דרש"ס אין לו עין עליו אם
 יס לו עכשיו או עתיד לגלג
 לאחר זמן וכו', (ה) [ויקרא
 יא], (ו) [ש"ך לעיל במשה
 נט, א] (ז) [ש"ך ש"ס]

הגהות חב"ח

(א) תוס' ד"ה וכו' (בדף
 הקודם) וכו' כדי להוסיף
 ג' דדין אלה לרבות ג'ל
 ומינות מכל דדין נמחק:
 (ב) בא"ד ל"ך שיהא
 דומה לפרט וה"ה אם
 יס ה' דדין ורגורין
 כמו השלך ל"ך שידמה
 לכוין: (ג) בא"ד במקום
 שיהא היותר משני וכו':
 (ד) בא"ד חשבוני שון
 ויש דדין ל"ל ויבית לו
 נמחק: (ה) בא"ד כמו
 שפירש רש"י ולפ"ז ג'ל
 ויבית שם נמחק:

הגהות מהר"ב

רנשבורג
 [א] תוס' ד"ה במאי וכו'
 מפני שמוקף עליהם יין
 ולעיל י"ב לעיל דף סד
 ע"ב בתוס' ד"ה גינולי
 צ"ל וכו':

במאי קא מיפלגי תנא דבי ר' ישמעאל דמיימי ליה סלעם לרביי
 ראשו ארוך ואייתר ליה חגב למעוטי דרזור ותנא דברייתא קמיימא
 דמיבעי ליה כולה לגופיה: **תנא דבי רב** קרי לברייתא קמיימא
 ששניה בתורת כהנים דמקרי ספרא
 המדרש צפי כולם אצל ברייתא דתנא
 דבי ר"י לא היתה שגורה אלא צפי
 תלמידיו: **תנא דבי רב סבר** למיניהו
 דכל חד לא משמעט כלל לאמהו כלל
 ופרט וכלל דלתרבי סלעם ותגב צבעין
 הפרט דיהוי קראי ימירי משום
 דקסבר דלא דיינין בתרי כללי אלא
 דמי כללל בתרא לכללל קמא והכא
 לא דמי דכללל קמא לא קפיד אלא
 אכרעים ולמיניהו אי כללל קרינן ליה
 קפיד דלהוי דמי לארצה דאית ליה
 ארצה סימנין: **דלא דמיניה לא**
 הלכך דהי מתצריה ימירי אחי: כל
 דמו ליה. הלכך סלעם אחי מארצה
 וחרגול כדאמנן ואייתרא ליה לראשו
 ארוך: **תנא דבי ר' ישמעאל כי האי**
גוונא דאין ותמכא שמעינן ליה
 דהא קמזין דדרש לה: ארצה וחרגול
 נפיש. וכעין הפרט צעין: כל דהו.
 ואפי' לא דמו ליה אלא צדד סימן
 דהא שמעינן סלעם דלא צעין דמי
 לפרט צכל דדין מדאיתרבי ראשו
 ארוך: **ומר כי אפריה** רשון דתנא
 דבי רב הוא ניפול דתנא דבי רבי
 ישמעאל ורשון דתנא דבי ר' ישמעאל
 הוא ניפול דתנא דבי רב וצין למר
 וצין למר סלעם אין לו זנב וחרגול
 יס לו זנב. ותגבין הללו אין טעוין
 שמייה שיהי אחר דגים הוינן הכתובים
 זאת תורת הבהמה כמשמעו והעוף
 כמשמעו עוף ולא שרץ העוף דהיינו
 מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת
 במים אלו דגים וכל נפש השוראת
 על הארץ אלו חגבים. צהלות
 גדולות: **הפירות בן** שט צהן
 על פני המים: **הקבועין צו** יותר

מן הסנפירין שאין מאלהין אלא
 הוא יכול לכשכשן: **הסולתנים** מין דגים קטנים צלע"ז טווינ"א:

משני דדין במקום שיהיו א (א) יותר משני דדין שון ולפי דברי אלה נזכר צכאן יותר משלשה דדין למ"ד כללל קמא דוקא אפי' אין
 כאן אלא ב' דדין חשונין שון (י) לו ויש דדין אחרים גרועים מהן כי כולם יס להנריך ולמאן דאמר כללל קמא דוקא לא נזכרין אלא
 שנים החשונין ולכך לא היה לנו להנריך אין ראשו ארוך למאן דאית ליה כללל בתרא דוקא כמו שפי' רש"י א (א) שם ולפ"ז נזכרין לומר
 דאין לו זנב ואין ראשו ארוך הם דדיים גרועין יותר מאותן שאנו מזכירין צברייתא צהצד השוה ולכך לא היינו מזכירין אותם אם היינו
 אומרים כללל בתרא דוקא וצכך מתיישב גם מה שאנו מרבים ראשו ארוך מסלעם וצלאו אנו מרבים אותו שאין לו ארבע כנפיים או שאין
 כנפיו חופים את רובו כי אותם הם סימנים חשונים יותר מאין ראשו ארוך ומיחו צלאו האי טעמא ניחא כמו שפי' ריב"א דאין לך שום
 חגב חסר סימן אחד דארבע כנפיים או כנפיו חופים את רובו שלא יהא עוד חסר סימן או סימן אחד דאין ראשו ארוך או סימן אחד מן
 הארבע דמתנייתין אצל הכא צראשו ארוך משכחת ליה שאינו חסר אלא סימן דאין ראשו ארוך צלצד ולפי מה שפירשנו הנהו דעירויין ונזיר
 קשיא אמאי אינרצריך למימר פ' הגזול בתרא (ב"ק דף ק"א) דר"א דרש ריבוי ומיעוטי דאפי' דרש כללי ופרטי אחי שפיר וסבר כמ"ד כללל
 בתרא דוקא וקני צדד פירוש צדד החשוב מן השאר שאין צד אחר חשוב כיוצא בו מה הפרט מפורש גופו ממון אף כל גופו ממון
 ילאו שטרות אצל דבר המיטלטל לא צריך ולא אימעוט קרקעות כי זהו צד גרוע יותר מדע שהוא צד גרוע יותר דהא כי דרש ליה צריכה
 ומיעוט וריבה אינו ממעט קרקעות אלא שטרות וי"ל דמשום דמוכחא מלתא דשמעתא דפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מה) והיה דפרק
 שלשה מינים דמיר (דף לה) דר' אליעזר דרש ריבוי ומיעוטי קאמר נמי התם הכי וי"ע צשמעתא דשן ועין צקדושין (דף כד) ואו פסק
 או עור צבכורות (דף לה) וצכל הש"ס במקום שאמר מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אם יהיה זה דוקא למ"ד כללל קמא דוקא
 או שמא נאמר כי גם למ"ד כללל בתרא דוקא אפי' לא יהיו השני דדין החשונין שון לגמרי כיון שקרובין להיות שון חשונין כשון וכחד
 צד דמו ומה שלא נזכרין אלא חד צד זהו כשהשני גרוע הרבה יותר ממנו כי כן נראה יותר כדי שיהא דברי הכל צמה שמנריך צכל הגמ'
 דבר המיטלטל וגופו ממון כי שני דדין האלו קרובין להיות שון וגם יתיישב צכך מה שצריך לומר צהגזול בתרא (ב"ק דף ק"א) דר' אליעזר דרש
 ריבוי ומיעוטי ולא נזכרין למר צדדוקא כלאו מירון שכתבתי: **במאי** קמייפלגי. וא"ת אמאי לא מפרש דליכא צייניהו שאר חגבים
 שאין ממין אותם הכתובים שיש להם ארבעה סימנים הכתובים צמתני ואין ראשו ארוך דלתנא דבי רב אסריי אפי' שיש להם ד' סימנים
 צמתני דאין צכלל אלא מה שצפרט וי"ל דשמה ליכא שום חגב שיהא צו ה' סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים צמתני א"ר רבותא
 נקט דאפי' צראשו ארוך שרי תנא דבי ר' ישמעאל: צסוק שמעתא פ' בקוטרס דחגבים הללו אין טעוין שמיטה שרי אחר דגים הזכירן
 הכתוב וחת תורת הבהמה כמשמעו והעוף כמשמעו ולא שרץ העוף דהיינו מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל
 נפש השוראת על הארץ אלו חגבים צהלות כד פ' בקוטרס ולא הוצרך להביא בקוטרס מה"ג אלא משום דדרש ליה מקרא
 צככמה מקומות צש"ס מוכח דשרו צלא שמיטה צסוק פ' ר' עקיבא (שם דף ס) חגב טמא אין מצינעין לקטן דלמא מייט ואכלי ליה
 אצל חגב טהור אין לחוש וצריש פ' דם שמיטה (כריתות דף כה) קאמר אוריאל דם דגים וחגבים שכולם היתר ומפרש דאין טעוין שמיטה וצפ'
 אין מעמידין (ע"ז דף לה) וסם ד"ה לעולם דאמר רב עובדי צוכים שהליתו את האור צחגם כל החגבים אסורים ומפרש טעמא דלא ידע הי
 טמא והי טהור אצל לשמיטה לא חיישינן ועוד התם צסוק פירקא חגבים הצאים מן ההפקת ומן האורז מותרים ליקח מן העוצד צוכבים
 וכן הצאין מן הסוללה ולפני חנוני אסורין מפני שמוקף עליהם יין ולעיל א' הצאתי צברייתא דתוספתא דקתני אוכל אדם דגים וחגבים צין
 חיים וצין מתים ואינו חושש ואפי' דאוכל לאו דוקא צדכיים איכא משום צל תשקצו כדמוכח צפ' ר' עקיבא צצבת (דף ס) מ"מ נקט
 אוכל למימר דליכא איסור אצב מן החי דלא צעי שמיטה. [וע"ש מוס' ע"ז לת. ד"ה לעולם]:

אלו טרפות פרק שלישי חולין

סו.

שלשה דדין (א) מכל אצדדיהן אלא לרבות העתיד לגדל אחר זמן
 לא יקשה כלום דעל כרחק שני דדין דמנריךין צעירויין (דף כה) למ"ד
 דכללל בתרא דוקא ושלא דדין שמנריך למאן דאמר כללל קמא
 דוקא לאו דוקא אחר שנים ושלא דלמאן דאמר כללל קמא דוקא
 אפי' צה' דדין צריך לדמות דא"כ

מיקשי עלה דהיה דעירויין הא
 דאמר צמיר פ' שלשה מינין (דף לה)
 דכל היכא דליכא תרי כללי ופרטי
 מרבינן כל דדמי ליה מחד צד וכל
 היכא דליכא תרי פרטי וכללי מרבינן
 כל דדמי ליה משני צדדין אלא ודאי
 מסתברא דשני דדין דעירויין וחד
 צד דמיר חדא מילתא היה ומיירי
 צעירויין כגון שיש לו שני דדין חשונין
 שון וצד שלישי שאינו חשוב כל כך
 דכה"ג איכא גבי כלל ופרט צצכר
 וצלא ויין וסכר צשמעתא דעירויין
 (דף כה) וצמיר (דף לה) מיירי כגון
 דליכא אלא חד צד חשוב כגון כלל
 ופרט וכלל דהיה צשמעתא ואיכא
 נמי צד שני שאינו חשוב כל כך וכענין
 זה אחר צמיר דלא מזכירין אלא חד
 צד היינו הצד החשוב האחד שאין
 חשוב כמותן וה"ה אם היו שניהם
 חשונין ושון וצד שלישי שאינו חשוב
 כמותן הוו שני דדין החשונין צצד
 אחד כיון שהן שון ונזכרין שיהא כעין
 הפרט דומה לפרט צזאותם שני דדין
 החשונין דמי מינייהו מפקת וחו מה
 שמנריך צעירויין דומה לפרט מצ'
 דדין אפי' למ"ד כללל בתרא דוקא
 דהו להו מרוייהו צצד דדין דמיר
 כדפירשנו ומה שמנריך שלשה דדין
 למ"ד כללל קמא דוקא וי"ל צצא לומר
 דלא סגי ליה צצני דדין החשונים
 ושון כמו למ"ד כללל בתרא דוקא
 אלא גם צצד השלישי הגרוע צריך
 שיהא דומה (א) לכוין וה"ה אם יש
 ה' דדין צריך שידמה לכוין והשתא
 אחי שפיר כי מזכירין נמי טפי משלשה

דדין צבעין הפרט צין הצדדין צין החשונין צין הגרועין הרבה
 כמו השלישי צריך שיהא דומה לפרט למאן דאמר כללל קמא דוקא
 ולמאן דאמר כללל בתרא דוקא נמי לא יקשה כלום כשנזכרין יותר
 למאן דאמר כללל בתרא דדין למ"ד כללל קמא דוקא אפי' אין
 אחר שנים החשונין ולכך לא היה לנו להנריך אין ראשו ארוך למאן דאית ליה כללל בתרא דוקא כמו שפי' רש"י א (א) שם ולפ"ז נזכרין לומר
 דאין לו זנב ואין ראשו ארוך הם דדיים גרועין יותר מאותן שאנו מזכירין צברייתא צהצד השוה ולכך לא היינו מזכירין אותם אם היינו
 אומרים כללל בתרא דוקא וצכך מתיישב גם מה שאנו מרבים ראשו ארוך מסלעם וצלאו אנו מרבים אותו שאין לו ארבע כנפיים או שאין
 כנפיו חופים את רובו כי אותם הם סימנים חשונים יותר מאין ראשו ארוך ומיחו צלאו האי טעמא ניחא כמו שפי' ריב"א דאין לך שום
 חגב חסר סימן אחד דארבע כנפיים או כנפיו חופים את רובו שלא יהא עוד חסר סימן או סימן אחד דאין ראשו ארוך או סימן אחד מן
 הארבע דמתנייתין אצל הכא צראשו ארוך משכחת ליה שאינו חסר אלא סימן דאין ראשו ארוך צלצד ולפי מה שפירשנו הנהו דעירויין ונזיר
 קשיא אמאי אינרצריך למימר פ' הגזול בתרא (ב"ק דף ק"א) דר"א דרש ריבוי ומיעוטי דאפי' דרש כללי ופרטי אחי שפיר וסבר כמ"ד כללל
 בתרא דוקא וקני צדד פירוש צדד החשוב מן השאר שאין צד אחר חשוב כיוצא בו מה הפרט מפורש גופו ממון אף כל גופו ממון
 ילאו שטרות אצל דבר המיטלטל לא צריך ולא אימעוט קרקעות כי זהו צד גרוע יותר מדע שהוא צד גרוע יותר דהא כי דרש ליה צריכה
 ומיעוט וריבה אינו ממעט קרקעות אלא שטרות וי"ל דמשום דמוכחא מלתא דשמעתא דפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מה) והיה דפרק
 שלשה מינים דמיר (דף לה) דר' אליעזר דרש ריבוי ומיעוטי קאמר נמי התם הכי וי"ע צשמעתא דשן ועין צקדושין (דף כד) ואו פסק
 או עור צבכורות (דף לה) וצכל הש"ס במקום שאמר מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אם יהיה זה דוקא למ"ד כללל קמא דוקא
 או שמא נאמר כי גם למ"ד כללל בתרא דוקא אפי' לא יהיו השני דדין החשונין שון לגמרי כיון שקרובין להיות שון חשונין כשון וכחד
 צד דמו ומה שלא נזכרין אלא חד צד זהו כשהשני גרוע הרבה יותר ממנו כי כן נראה יותר כדי שיהא דברי הכל צמה שמנריך צכל הגמ'
 דבר המיטלטל וגופו ממון כי שני דדין האלו קרובין להיות שון וגם יתיישב צכך מה שצריך לומר צהגזול בתרא (ב"ק דף ק"א) דר' אליעזר דרש
 ריבוי ומיעוטי ולא נזכרין למר צדדוקא כלאו מירון שכתבתי: **במאי** קמייפלגי. וא"ת אמאי לא מפרש דליכא צייניהו שאר חגבים
 שאין ממין אותם הכתובים שיש להם ארבעה סימנים הכתובים צמתני ואין ראשו ארוך דלתנא דבי רב אסריי אפי' שיש להם ד' סימנים
 צמתני דאין צכלל אלא מה שצפרט וי"ל דשמה ליכא שום חגב שיהא צו ה' סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים צמתני א"ר רבותא
 נקט דאפי' צראשו ארוך שרי תנא דבי ר' ישמעאל: צסוק שמעתא פ' בקוטרס דחגבים הללו אין טעוין שמיטה שרי אחר דגים הזכירן
 הכתוב וחת תורת הבהמה כמשמעו והעוף כמשמעו ולא שרץ העוף דהיינו מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל
 נפש השוראת על הארץ אלו חגבים צהלות כד פ' בקוטרס ולא הוצרך להביא בקוטרס מה"ג אלא משום דדרש ליה מקרא
 צככמה מקומות צש"ס מוכח דשרו צלא שמיטה צסוק פ' ר' עקיבא (שם דף ס) חגב טמא אין מצינעין לקטן דלמא מייט ואכלי ליה
 אצל חגב טהור אין לחוש וצריש פ' דם שמיטה (כריתות דף כה) קאמר אוריאל דם דגים וחגבים שכולם היתר ומפרש דאין טעוין שמיטה וצפ'
 אין מעמידין (ע"ז דף לה) וסם ד"ה לעולם דאמר רב עובדי צוכים שהליתו את האור צחגם כל החגבים אסורים ומפרש טעמא דלא ידע הי
 טמא והי טהור אצל לשמיטה לא חיישינן ועוד התם צסוק פירקא חגבים הצאים מן ההפקת ומן האורז מותרים ליקח מן העוצד צוכבים
 וכן הצאין מן הסוללה ולפני חנוני אסורין מפני שמוקף עליהם יין ולעיל א' הצאתי צברייתא דתוספתא דקתני אוכל אדם דגים וחגבים צין
 חיים וצין מתים ואינו חושש ואפי' דאוכל לאו דוקא צדכיים איכא משום צל תשקצו כדמוכח צפ' ר' עקיבא צצבת (דף ס) מ"מ נקט
 אוכל למימר דליכא איסור אצב מן החי דלא צעי שמיטה. [וע"ש מוס' ע"ז לת. ד"ה לעולם]:

עין משפט
 נר מצוה

ערה א מ"י פ"א מהל'
 מאלכות אסורות
 ה' כד סמג עין סב
 טו"ע י"ד פ"ג סע"ף
 א:

ע"י רש"י
 טו"ע י"א. טונה.

שיטה מקובצת

[א] שלשה צדדים (מכל
 עדיהם) אלא לרבות:
 א כשנזכרין יותר משני
 צדדין במקום שיהיו
 הצדדין שון ולפי דברי
 אלה צצריך כאן יותר
 משלשה צדדין למאן
 דאמר כללל קמא דוקא
 אפי' אין כאן אלא שני
 צדדין חשונין ושון ויש
 מהם: א כמו שפי' גם
 רש"י ולפי זה:

רבינו גרשום

מחייבא תיתי ארבה וחרגול
 כתיב. ובעין דיהא שוה
 לארבה וחרגול מה ארבה
 וחרגול דיש להן ד' סימנין
 אף כל (ונזכר) [ולא נזכר]
 אלא שיש בו ארבעה
 סימנין: ומ"ש התם סלעם
 זה רשון כל תנא קמא דר'
 ישמעאל מר כי אתריה כו'.
 כלומר באתריה דמר קרו
 הכי ובאתריה דמר קרו
 הכי: [נכות בגליון] פירוש
 גבחת גבחות בשדרה שלו
 כעין גמל. ארבה אין לו
 גבחת ולא זנב. סלעם יש
 לו גבחת ויש לו זנב.
 חרגול יש לו גבחת ויש
 לו זנב. ארבה אין גובי
 אין לו גבחת. סלעם זה
 רשון יש לו גבחת. חרגול
 זה נפיל יש לו גבחת
 ויש לו זנב. חגב זה
 גדיין. ד' פעמים למיניהו
 להביא צפורת (ברודין)
 [כרמים] ויונתנה ירושלמית
 וערצוביה והרוביית. ואלו
 קן ד' סימנין. ד' רגלים וד'
 כנפיים וקרסוליים וכנפיו
 חופות רוב עובי ורוב
 אורכו [אחרת]. כללא קמא
 אשר לוא כרעים כללא
 בתרא למיניהו להביא את
 שיש לו ד' סימנין: